

Silye Lóránd: Kalotaszegi kövületek

Az MTA Középiskolás Alumni programjának keretében 2023. október 26-án, csütörtökön dr. Silye Lóránd geológus, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Geológiai Intézetének egyetemi adjunktusa tartott érdekes előadást, amelyben Kolozsvár és környékének geológiájával és ezen belül főleg a Kolozsvártól nyugatra elhelyezkedő, színes népi kultúrájáról ismert tájegység fontosabb kövületeivel ismertette meg a résztvevő diákokat.

Az előadásra az Apáczai Líceum dísztermében került sor, a résztvevők két osztály diákjai voltak a 10. illetve a 12. évfolyamról, Az

összesített diáklétszám 57 fő volt, ezen belül kiemelném a 12. évfolyamosokat, akiknek különösen hasznos volt az előadás a közelgő érettségi vizsga szempontjából is, ugyanis ebből az osztályból a diákok kb. 90%-a földrajzból készül érettségizni.

Az előadás Kalotaszeg általános bemutatásával és behatárolásával kezdődött: Kalotaszeg Kós Károly megfogalmazása szerint azt az „eredetileg a Vlegyásza lábánál elterülő kicsiny háromszögletű földterületet jelenti, melyet a Bánffyhunyadi összeömlő Sebes-Körös és Kalota vizei fognak be. Tágabb értelemben Kolozsvár megyének azt a területét, amely a Kolozsvár-Nagyvárad vasútvonal, illetve országút közepén és két oldala mentén Kolozsvártól egészen Csucsáig terül el és amelyet délen a Gyalui-havasok északi, nyugaton a Vlegyásza-havas és a Meszes-hegység keleti lába foglalnak be.”

Kalotaszeg földterületének kialakulása a paleozóikumban kezdődött el, körülbelül 350 millió évvel ezelőtt alakult ki egy hatalmas, a variszkuszi hegységrendszerhez tartozó hegység, amelynek egyik darabja a mai Gyalui-havasok. Ennek északi nyúlványa alkotja Kalotaszeg déli határát. A Gyalui-havasoktól északnyugatra, Kalotaszeg nyugati oldalán a kréta időszakban egy észak-déli irányú, mély törés keletkezett és ezen át nagy tömegű láva ömlött ki a felszínre. A megszilárdult lávatömegbe vágódott be a negyedidőszakban a Dregán- és a Sebes-patak, melynek felső folyását Székelyjő-pataknak – völgynek – nevezik. Ebből az óriási dacit-tömegből alakult ki az 1838 m magasra emelkedő Kalota-hegység (Vlegyásza). A kréta korszak vége és a földtörténeti újkor közti átmeneti időben délről a Gyalui-havasok nedves, meleg, trópusi területéről a kőzetek málladékát lehorrták a zivatarok vizei a Kalota-hegy és Gyalui-havasok közti szegletbe a hegyek lábához és a Gyalui-havasok keleti oldalán a mélyen fekvő területekre. A földtörténeti újkor elején - körülbelül 60 millió évvel ezelőtt – ez a terület megsüllyedt és a Kalota-hegy és a Gyalui-havasok közé egy beltenger nyomult. Ebből a tengerből származnak a 40-50 millió éves óriási eukarióta egysejtűek megkövesedett

maradványai, az óriási egysejtű nummuliteszek (nummulinás mészkő), vagy ahogy a legenda nevezi, Szent László pénzei. A Vlegyásza és a Gyalui-havasok trópusi éghajlat alatt való lepusztulásából a mélyben ismét sivatagi rétegek rakódtak le, melyekben András házában a legősibb orrszarvú és más őssálat (Titanotherium-féle) megkövesedett csontjait találták meg. A kalotaszegi-medencétől kelet felé, a Gyalui-havasok északkeleti oldalán a Gyerőfalva-Egerbegy-Gyalu-Magyarléta vonaltól északkeletre a kréta korszakban tenger volt. Ebből a tengerből számos érdekes kőület maradt meg, amelyek lépten-nyomon Kolozsvár közvetlen közelében is előbukkannak. Ilyenek például a Bács-torokban talált tengeri sünn és a különböző kagyló és csiga kőületek (Pecten, Turitella stb.)

Bár nem a szigorúan vett Kalotaszeg része, de az előadásból nem maradhattak ki a feleki gömbkövek sem, A Kolozsvár melletti Feleki hegyre és Bükk erdőre jellemző gömbkövek kialakulása a felső miocénben kezdődött. A homokrétegekben levő gömbkövek a vízmosások és patak völgyek eróziós mélyítése útján vagy földcsuszamlások alkalmával jutnak a felszínre.

A diákok számára különösen vonzó mozzanat volt, amikor kézbe vehették a különböző kőületeket, de végig érdeklődéssel követték az előadást, a magyarázatokat, hiszen pont azokról a helyekről volt szó, ahol egy részük lakik, vagy legalábbis hétvégenként kirándul.

Pilbák Enikő, földrajztanár